

Han har här ett intervjuunderlag på 825 personer och anger hur många av dessa som understödde det förra respektive det senare alternativet. Men man får inte veta varför de valde på det ena eller andra sättet, något som kunde ha lett till bättre insikt. I detta sammanhang kan det finnas anledning att diskutera mera allmänt Randas intervjuer i Luoland. Han lämnar mycket knapphändiga uppgifter om dem. Det sägs egentligen endast att intervjuerna omfattade 200 "chiefs, ex-chiefs, subchiefs and others" vilka intervjuades enskilt och 525 "village elders and non village elders" som intervjuades i grupp. Man får inte veta om intervjuerna utfördes av författaren eller medhjälpare, om de följde det frågeschema som återges i appendix, om den geografiska fördelningen av personerna, om beskaffenheten av deras erfarenhet o s v. Författaren har inte heller varit villig att ställa intervjuaterialet till förfogande för granskning. Man känner sig därför mycket osäker om vilket värde som kan tillmätas detta.

Slutord

Det finns all anledning att gratulera Randa till att ha uppnått en eftersträvad doktorsexamen.

Syftet med denna anmälan är dock en annan. Man frågar sig vad som kan ha fört till att en avhandling med dessa brister accepterats som doktorsspecimen vid en universitetsinstitution. Boken måste vara en svår belastning för den juridiska fakultetens vetenskapliga anseende och kunna tas för ett uttryck för att den vetenskapliga kompetensen inom fakulteten står på en låg nivå. Saken är så mycket värre som boken

skrivits på engelska – visserligen på ett ganska valhänt sätt – och därför är tillgänglig för internationell kritik.

Per Stjernquist

Raymond Boudon THE LOGIC OF SOCIAL ACTION

**An Introduction to sociological
analysis**

**Översättning David Silverman
London: Routledge & Kegan Paul
1981 (fr orig 1979)**

I sin introduktion till sociologin citerar Boudon Raymond Arons skämt om att sociologerna i alla fall är ense om en sak, svårigheten att definiera sociologi. Boudon konstaterar att sociologin inte kan definieras genom att de sociala fenomen för vilka sociologer intresserar sig listas – det blir helt enkelt för omfattande. Så han tar sin tillflykt till förfäderna Pareto och Durkheim. Pareto såg sociologins arena ligga i studiet av 'icke-logiska' handlingar, d v s de som stod utanför den experimentella logiken. De logiska, rationella handlingarna låg inom ekonomins domäner. Boudon finner här en meningsfull utgångspunkt; sociologin handlar om att förklara de handlingar som framstår som icke-logiska för en observatör. Svårigheten ligger i rationalitetsbegreppets öppenhet, vilken särskilt framstår om vi betänker oönskade effekter och strukturellt ambivalenta situationer.

I anslutning till Paretos ämnesdefinition anför Boudon den amerikanske ekonomen Duessenberry

som också separerar ekonomi och sociologi, så att ekonomi handlar om hur sociala subjekt agerar och försöker uppnå mål de har satt sig före att nå, medan sociologin dokumenterar skälen till att de inte kan agera och hindras att nå sina syften. Boudon sammanfattar det som att sociologi handlar om att upptäcka de sociala determinanter som begränsar individernas autonomi.

Durkheims klassiska själv-mordsstudie blir i Boudons händer en genial studie av den verkligt individuella handlingen, självförgörelseakten. Vid en första blick kan Durkheims perspektiv ses som rakt motsatt Paretos. Pareto visar fram den aktiva människan, medan Durkheim tycks visa fram den av sociala orsaker styrda människan. Det har också lett till att han beskyllts för att vara sociologismens fader – av de kritiska – såväl som en av holismens och kollektivismens fäder – av beundrarna. Gissa vem som är den andre!

Utifrån ett spelteoretiskt exempel visar Boudon att Durkheims anomie-begrepp inte måste ses som ett mystiskt kraftfält på samhällsnivån. Det kan ses som ett resultat av intentionella handlingar, men ett icke-avsiktligt sådant. Det för Boudon till formuleringen av ett av sociologins huvudmål: att förklara interaktionssystemens strukturs komplexa inflytande på handlingar och trosuppfattningar hos de aktörer som utgör dem.

När vi väl betänkt vad denna formulering innebär kan vi, med Boudon, pusta ut. Vi har en tillfredsställande definition av vad sociologi handlar om. Efter detta startar Boudon en 'utdefinieringsprocess'. Tre fundamentala postulat för det sociologiska företaget fastställs:

analysens logiska atom utgörs av den individuella aktören, aktörernas rationalitet är i allmänhet av en komplex typ och de är inbegripna i ett interaktionssystem, vars struktur fixerar vissa begränsningar på deras handlingar. Ofta är sociologens frågor jämförbara med historikerns, menar Boudon. Men förklaringsmodellerna skiljer sig i det att sociologen söker det generella. Analysen sker genom psykologin, med introspektion. För med den metodologiska individualismens metod kan en individ bara assimileras av en grupp när gruppen är organiserad och explicit försedd med institutioner som tillåter den att uttrycka kollektiva beslut. I Boudons tolkning finns alltså, inom den metodologiska individualismens 'paradigm', ett utrymme för en organisationens och nationens 'psykologi'.

Boudon nonchalerar inte den funktionella analysen, men varnar för steget från funktionell analys till funktionalism, som tas när vi antar att varje interaktionssystem är ett rollsystem. Det är en icke önskvärd generalisering, för varje relation mellan individer kan inte assimileras av rollssystem. Roller kan man bara tala om när det föreligger ett minimum av organisation av aktörernas relationer.

I realiteten har man att skilja mellan olika typer av klassificeringar, som funktionella system och beroendesystem. Många beslut som en individ kan fatta är inte relaterade till rolluppfyllelse, utan privata och i viss mån abstraherade från normers inflytande. Rollsystemet ser Boudon som definierande ett fält av strategisk interaktion. Han föreslår att man talar om aktör i relation till rollssystem och om agent i relation till beroendesystem.

Till beroendesystem är på ett karakteristiskt sätt knutet vad Boudon kallar framväxande effekter (emergent effects). Med framväxande effekter avses icke-avsedda effekter av likartat handlande. Enligt Boudon sker övergången från oorganiserade system till organiserade system just för att minimera oönskade framväxande effekter.

Boken igenom finns en mängd exempel. Vissa återkommer så ofta att man tänker: 'inte nu igen'. Några redogörs för på ett omständligt sätt. Men sett till helheten har Boudon lyckats med att illustrera sina teoretiska formuleringar. Särskilt gäller det ett exempel taget från den svenske sociologen Hägerstrands studie av spridningen av agrikulturell innovation. Hägerstrand fann denna kvantitativt anta formen av en S-kurva och geografiskt spred den sig som bläckfläckar på skrynkligt papper. Förklaringen fanns i att betendet hade en imitativ dimension. Boudon blottlägger en parallell till Lazarsfelds rön om personlig influens (tvåstegshypotesen). Hägerstrand införde en hjälphypotes, som modifierar Lazarfelds tvåstegsschema. Nämligen att agenterna hade ett olikmässigt 'motstånd mot förändring'. Hypotesen kan ses som en föregångare till Kalderstams tröskelvärdemodell och en efterföljare till Webers 'attityd av ritualtyp' (det som gick på farfars tid går lika bra idag). Exemplet ger Boudon en anledning att utveckla sin homo sociologicus.

Boudon argumenterar för att en latent grupp anhängare kan önska en förändring av ledarskapets linje och också ha kapacitet att göra det, men vara paralyserad av sin storlek. Det gör han utifrån Mancur Olson och spelteori och vi får en sentida bekräftelse av Michels oligarkilag. Boudon menar att var och en av medlemmarna tenderar att anse (av de bästa skäl i världen) att betydelsen av hans bidrag till den kollektiva handlingen skulle vara försumbar. Vi får den dubbla effekten att negativa effekter produceras utifrån aktörernas synpunkt och samtidigt är det svårt att 'ändra' inifrån. Därmed begränsas 'miljöns' förmåga att åstadkomma förändring.

Om man börjar med att ta aktörens mål med i beräkningen, hur når man då någonsin det sociala systemet? Och tvärtom? Detta dilemma handskas Boudon med på ett fascinerande sätt. Som en god metodologisk individualist, måste man återföra sådana begränsningar till individernas uppfattningar. Boudon visar på ett övertygande sätt hur 'strukturer av beroenden' kontinuerligt definierar dessa begränsningar utanför uppfattningen hos varje individ. Det dilemma som Durkheim uppställde på 1890-talet om relationen mellan individ och samhälle kanske snart står inför svärdet, liksom en gång den gordiska knuten.

Sven-Erik Olsson